

Suvi Rahkola

**TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJANA KEHITYSVAMMAISTEN
AIKUISTEN KANSSA**

**Opinnäytetyö
KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
Esittävän taiteen koulutusohjelma
Toukokuu 2012**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö	Aika Toukokuu 2012	Tekijä/tekijät Suvi Rahkola
Koulutusohjelma Esittävä taide		
Työn nimi TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJANA KEHITYSVAMMAISTEN AIKUISTEN KANSSA.		
Työn ohjaaja Sarah Nelson	Sivumäärä 29+2	
Työelämäohjaaja Pentti Lahti		
<p>Opinnäytetyön käytännön osuutena pidettiin Kokkolassa kehitysvammaisille aikuisille vapaa-ajan kerhoa syksystä 2011 kevääseen 2012. Kerhon aikana tutustuttiin aiheeseen teatteri erilaisin draaman keinoin.</p> <p>Kirjallisessa osuudessa kerrottiin vapaa-ajan kerhon toiminnasta. Tekijä tutki omaa ohjaajana toimimistaan hänelle uudessa kohderyhmässä. Työssä nostettiin esiin myös työparin tärkeys teatteri-ilmaisun ohjaajalle.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullisen tutkimuksen menetelmää hermeneuttinen tutkimus. Tutkimuksen materiaaleina olivat käytännön kokemuksista kirjattu oppimispäiväkirja sekä erilaiset kirjalliset lähteet.</p> <p>Tutkimuksen tuloksina tekijälle selvisi sopivuus työskennellä teatteri-ilmaisun ohjaajana kehitysvammaisten kanssa tulevaisuudessa.</p>		

Asiasanat Kehitysvammaisuus, ohjaaja, ryhmä, työpari
--

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Health, Welfare and Culture	Date May 2012	Author Suvi Rahkola
Degree programme Performing Arts		
Name of thesis DRAMA INSTRUCTOR WITH DISABLED ADULTS		
Instructor Sarah Nelson		Pages 29+2
Supervisor Pentti Lahti		
<p>The practical part of this thesis was a free time activity club for disabled adults in Kokkola. The club ran from autumn 2011 to spring 2012. They were introduced to the concept of theater via different kinds of drama exercises.</p> <p>This written work explains the activities used during the club. The author explored her own work as an instructor with a new target group. She also studied the importance of a work partner to a drama instructor.</p> <p>The research method used for this thesis was qualitative research and hermeneutic research. The materials used for this thesis was a learning diary in which all practical experience were recorded as well as a variety of written and literary sources.</p> <p>As a result from the research, the writer has discovered her suitability to work as a drama instructor with disabled people in the future.</p>		

<p>Key words Disability, group, instructor, work partner</p>

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 VAPAA-AJAN KERHO	3
2.1 Kerholaiset	3
2.2 Kerhotoiminta	5
2.2.1 Syksy 2011	5
2.2.2 Kevät 2012	7
3 OMA OHJAAJUUS	8
3.1 Hiljainen tieto ohjaajuudesta	8
3.2 Ammattikorkeakoulussa opittu	9
3.2.1 Työkokemukset	9
3.2.2 Työkalut	11
3.3 Alkukankeus ja epävarmuus	11
3.4 Onnistumisen kokemuksia	12
3.5 Haastavia tilanteita	14
3.6 Teatteri-ilmaisun ohjaaja, ei sosionomi	16
3.7 Yksin vastuussa koko ryhmästä	18
4 TYÖPARITYÖSKENTELEY	20
4.1 Työparini	20
4.2 Työskentelyn haasteet	21
4.3. Työparin tärkeys työkentällä	22
5 POHDINTAA	24
5.1 Kouluttautuminen	25
5.2 Työmahdollisuudet	26
6 LOPUKSI	27
LÄHTEET	28
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Olen tutkinut tässä opinnäytetyössäni omaa ohjaajuuttani samalla, kun olen toiminut kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhon ohjaajana. Teatteri-ilmaisun ohjaajana minulla ei ole ollut aiempaa kokemusta tästä uudesta kohderyhmästä, mutta henkilökohtainen kiinnostus ja kokemus saivat tutustumaan tähän enemmän. Minulla on serkku, jolla on downin oireyhtymä ja hänen kanssaan olen tehnyt asioita lapsesta saakka. Sisareni on opiskellut sosionomiksi suuntauksenaan kehitysvammaiset ja autistit ja olen ollut hänen työpaikallaan kehitysvammaisten toimintakeskuksessa tutustumassa työelämään ollessani kahdeksannella luokalla. Suhde tähän kohderyhmään on aina ollut ja vaikka käytännön kokemusta ei paljoa ole, mielenkiintoa löytyy. Myös haluni käyttää teatteri-ilmaisua hyvinvoinnin välineenä vaikutti siihen, että tähän kohderyhmään on saatava tutustua paremmin.

Vedin vuoden 2011 syksystä vuoden 2012 kevääseen kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhoa kaksi kertaa kuukaudessa lauantaisin kaksi tuntia kerrallaan. Työparinani minulla oli samalla luokalla opiskellut Sini Paasila. Halusin saada tietoa ja kokemusta vammaisten kanssa työskentelystä ja tutkia omaa ohjaajuuttani heidän kanssaan. Pohdin myös, kuinka paljon työpari auttaa työskentelyssä kehitysvammaisten kanssa ja yleisesti teatteri-ilmaisun ohjaajan kannalta. Apunani oli Seppo Seinän ja Jaakko Helanderin kirja Tiimeistä työpareiksi, Toiselta oppiminen ja ammatillinen kehittyminen (2007 Hämeenlinna).

Tutkimusmenetelmänäni oli hermeneuttinen tutkimus ja siksi havainnoin ryhmän kanssa esiin tulleita ongelmia ja onnistumisia. Tutkimuskohteena olivat siis kaikki omat eletyt kokemukseni. Tutkimusmenetelmälle ominaista on pyrkiä tavoittamaan tutkimuskohde sellaisenaan, tutkijan elämäntilanteista nousevat koko tutkimuksen ongelmat ovat osa tutkimusta sekä se, kun

tutkijan herkkyys ja eettisyys korostuu tutkittavia kohteita ja muodostunutta aineistoa kohtaan. Keskeistä on tutkijan esikäsityksen merkitys aineistoa tuotettaessa, sen kuvailemisessa ja tulkinnassa. (Rouhiainen 2010.)

Tavoitteinani kerhon ohjaajana oli tutustuttaa kehitysvammaisia teatterin maailmaan draamallisin keinoin ja havainnoida miten se vaikuttaa heihin. Tavoitteinani oli saada kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhoon sisällytettyä teatteriin tutustumista erilaisia draaman apuvälineitä käyttäen. Ajatuksenani oli antaa ryhmäläisille uusia kokemuksia ja elämyksiä. Olin suunnitellut myös käyvämmä läpi itsetuntoon liittyviä asioita erillisissä draamatyöpajoissa itse tehden ja itse kokien. Nämä itsetunto-draamapajat eivät kuitenkaan toteutuneet.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössäni oli muutamia, joita käsittelen tarkemmin opinnäytetyön edetessä. Käsittelen myös sainko vastauksia kysymyksiini ja mitä olen oppinut.

Tutkimuskysymyksiäni olivat:

- Miten teatteri-ilmaisun ohjaajana kohtaan kehitysvammaiset aikuiset?
- Mitä uutta teatteri-ilmaisun ohjaaja voi tuoda kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhon toimintaan?
- Kuinka paljon työpari vaikuttaa kohderyhmän kanssa työskentelyyn?

Tutkimustuloksina pohdin voisinko työskennellä tulevaisuudessa kehitysvammaisten kanssa ja miten se olisi mahdollista. Ja tarvitseeko teatteri-ilmaisun ohjaaja lisäkoulutusta sosiaalialalta toimiakseen kehitysvammaisten kanssa.

2 VAPAA-AJAN KERHO

Kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerho on Kokkolan Kehitysvammaisten Tuki ry:n tukemaa toimintaa ja kerhon ohjaajina on aiemmin toiminut sosionomiopiskelijoita. Itse päädyin kerhon ohjaajaksi, kun sain sosionomiopiskelijalta sähköpostia, jossa haettiin kerholle ohjaajia. Kerho kokoontui Kokkolassa kaksi kertaa kuukaudessa aina lauantaisin kaksi tuntia kerrallaan. Pääasiassa kokoonnuimme syksyllä Keva Palvelukeskuksessa ja keväällä Toimintakeskus Kompassissa. Kävimme myös kaupungilla tutustumassa erilaisiin julkisiin paikkoihin.

2.1 Kerholaiset

Vapaa-ajan kerhossa on ollut vaihtelevasti nais- ja mieskerholaisia aina kahdesta osallistujasta kymmeneen. Kerholaiset ovat kaikki yli 20-vuotiaita aikuisia. Kerholaisten tarkkoja kehitysvammadiagnooseja en tiedä, koska en ole tutkimuksessani kokenut tarpeelliseksi eritellä kerholaisia heidän diagnoosiansa perusteella. Tutkimusmenetelmäni yksi keskeinen periaate onkin avoimuus tutkimuskohteelle eli sen ennalta määrittelemättömyys (Rouhiainen 2010). Minulle he ovat uusi kohderyhmä, jolla on erityisominaisuuksia.

Vammaisuus on vain yksilön yksi ominaisuus muiden piirteiden joukossa (Lampinen 2007, 27).

Kerholaiset ovat olleet vaihtelevasti mukana kerhotoiminnassa, koska se on heille vapaa-ajan toimintaa, eikä joka kerralle ole ollut pakko tulla. Kerhossa on ollut noin kuusi aktiivista kävijää, jotka ovat käyneet melkein joka kerta ja sitten on ollut kerran tai pari kertaa käyneitä kerholaisia. Ohjaajana koen, että kerholaisten vaihtuvuus on ollut itselleni osaltaan haastavaa, koska aina ei voi tietää tuleeko tälle kerhokerralle kaksi vai kymmenen osallistujaa. Kahdelle

henkilölle kerhon vetäminen on erilaista kuin kymmenen kerholaisen kanssa ja silloin olen ohjaajana joutunut soveltamaan kerhokerran suunnitelmaa.

Keväällä kerhoa vetäessä on jo osannut odottaa tiettyjä kerholaisia saapuvaksi, mutta aina on tullut myös uusia kerholaisia mukaan. Aina uuden henkilön tullessa mukaan kerhoon, on täytynyt miettiä pidetäänkö jonkinlainen tutustumiskierros kaikkien kesken ja kuinka hyvin kerholaiset tuntevat toisensa jo aiemmin. Ohjaajina parini Sinin kanssa olemme tietenkin tehneet tuttavuutta uusien kerholaisten kanssa ja olemme huomanneet, että hyvin monesti kerholaiset tuntevat toisensa jo entuudestaan. Itse ryhmä mielestäni ei kärsi uusien tulosta ja menosta, vaan kerholaiset pystyvät ottamaan kaikki uudet hyvin vastaan. Ohjaajana mietti sitä, kuinka saada uudet kerholaiset sisään kerhon toimintaan, mutta kerhon edetessä olen havainnut, että vaikka me ohjaajat olemmekin uusia, niin heillä on joku tuttu muissa kerholaisissa, joiden kanssa tulee toimeen.

Olen myös huomannut, että nämä uudet kerholaiset eivät käy kovin usein, vaan se saattaa jäädä yhdeksi tai kahdeksi kerraksi. Olen miettinyt, että johtuukohan se kerhotoiminnasta vai heidän omista aikatauluistaan vai mistä, jos he ovat olleet hyvin innoissaan kerhossa, mutta eivät ole tulleet enää uudestaan. Useimmiten kerhossa kävijät eivät kuitenkaan ole mielestäni odottaneet ketään tiettyjä tulevaksi, vaan jos joku uusi tuttu tulee, niin se on vain mukavaa. Koen, että varsinkin aktiivisiin kerholaisiin olen päässyt tutustumaan näiden kerhokertojen aikana, koska he ovat käyneet niin usein ja heidän kanssaan on viettänyt aikaa. Mielestäni he ovat myös selkeästi oppineet tuntemaan meidät ohjaajat ja luottamaan meihin, koska uskaltavat näyttää tunteitaan ja kyselemään ja kertomaan ajatuksiaan. He antavat myös meidän auttaa, jos tarvitsevat apua ja osaavat sitä myös vaatia. Ja olemme parini Sinin kanssa saaneet myös suoraa palautetta, että meistä tykätään.

2.2 Kerhotoiminta

Kerhossa tapahtuvaa toimintaa suunniteltiin yhdessä kerholaisten kanssa, koska edellisvuosinakin näin oli tehty. Ymmärsimme myös, että kerholaisten osallistuminen ja itse vaikuttaminen omaan vapaa-ajan toimintaansa on ensiarvoisen tärkeää ja siksi otimme heidän toiveensa ylös (Lampinen, 2007, 28). Minä olin vastuussa suurimmaksi osaksi kaikesta aikataulutuksesta ja kerhokertojen suunnittelusta, mutta otin tietenkin huomioon työparini Sinin aikataulut ja kerholaisten toiveet. Aikataulut löytyvät liitteistä.

2.2.1 Syksy 2011

Syksyn olin suunnitellut niin, että tutustuisimme teatterin maailmaan vapaa-ajan kerhon puitteissa ja tekisimme joitain vierailuja kaupungille. Olin ajatellut, että syksyn kerhotoiminta on opinnäytetyöni käytännön osuus, joten kerholaisten toiveet olisivat pienemmässä osassa. Olin suunnitellut pitäväni varsinaisia draamatyöpajoja joillakin kerroilla, mutta kerhoa vetäessä huomasin, etteivät ne välttämättä onnistu. Kerholaiset olivat hyvin orientoituneita siihen, että vapaa-ajan kerhossa tehdään tietynlaisia asioita, kuten käydään syömässä tai tehdään kortteja. Ajattelin, että suunnitelmani menivät täysin uusiksi, mutta sain lopulta sisällytettyä osaa suunnitelmistani kerhokertoihin. Myöhemmin tajusin, että olisinhan voinut vetää suunnittelemani kerrat kokonaisuuksina läpi ja antaa näin kerholaisille maistiaisen uudesta vapaa-ajan viettotavasta.

Se, miksi ajattelin, etten pysty tekemään suunnittelemani draamatyöpajoja vapaa-ajan kerhon puitteissa, johtui siitä, että olin epävarma uuden kohderyhmän kanssa. Tiedän kokemuksesta, että kehitysvammaisille rutiinit ja asioiden tekeminen tietyillä tavoilla ovat tärkeitä ja ne luovat turvallisuuden tunnetta. Ajattelin, että jos nyt alan mullistamaan kovinkin paljon heidän

vapaa-ajan kerhoaan, he eivät enää tule ollenkaan, koska muutos totuttuun saattaa aiheuttaa liikaa ahdistusta. (Lapsuusiän autismi 2011.)

Tämän olin mielestäni havainnoinut ryhmästä, koska he eivät heti ensimmäisellä kerralla innostuneet teettämistäni harjoitteista. He eivät lähteneet mukaan eivätkä ymmärtäneet mitä piti tehdä ja itse ohjaajana hätäännyin, etten osaa selittää enkä antaa heille aikaa totutella uusiin työtapoihin. Myöhemmin, kun sain loistavia onnistumisen kokemuksia draamallisista harjoitteista, mietin, että olinko luovuttanut liian helpolla ja antanut itseni mennä sieltä mistä aita oli matalin. Koin, että nyt on mentävä ryhmän ehdoilla eikä minun autoritäärisessä eli yksinvaltaisessa ohjauksessani (Frestadius 2009).

Kerhokerroilla pääsimme kuitenkin jonkin verran tutustumaan teatteriin erilaisten harjoitteiden avulla. Teimme ryhmäyttämisharjoitteita, kuten lähetimme piirissä morsetus-viestin kädestä puristamalla eteenpäin, muodostimme erilaisia pienryhmiä vaatteiden värien mukaan ja teimme sanattomasti erilaisia kuvioita koko ryhmänä. Leikimme tutustumisleikkejä, kuten omien nimien lisäksi kerroimme mistä kukin tykkää ja kerroimme myös piirissä vieressä olevasta kerholaisesta kolme asiaa. Teimme myös teatteri-aiheesta patsaskuvia, pantomiimia ammasteista ja pukeuduimme erilaisiin roolivaatteisiin.

Kävimme myös Kokkolan kaupunginteatterissa katsomassa Mats Holmqvistin ohjaaman ja Anna Krogeruksen kirjoittaman näytelmän Kuin ensimmäistä päivää. Muuna toimintana kerhossa kävimme tutustumassa Kokkolan kaupunginkirjastossa ja syksyn suunnitelmasta poiketen emme tehneet pieniä esityksiä pikkujouluihin, koska kerholaisemme halusivat tehdä joulukortteja. Joulukorttien teon lomassa lauleskelimme pianon säestyksellä joululauluja. Suunnitelmien muutokseen vaikuttivat myös kerholaisten vähäinen määrä joillakin kerroilla.

2.2.2 Kevät 2012

Kevään ohjelma oli enemmän kerholaisille tuttua vapaa-ajan kerhon toimintaa, mutta olin suunnitellut kerhokerroille lisäksi myös draamallisia harjoitteita, kuten lämmittelyleikkeinä ravipeliä ja partiossa oppimaani jump-jumps sanoiksi vekkuli sammakko -leikkiä. Pelasimme myös laiva on lastattu -peliä, kosketimme erilaisia materiaaleja ja värejä, matkimme toisten ilmeitä ja kierrätimme niitä piirissä sekä teimme eläinhahmoja oman kehon kautta. Kerholaiset tarttuivat innolla harjoitteisiin ja nauroimme makeasti yhdessä, kun jokin asia ei mennytkään kuin olisi pitänyt tai joku teki hauskan ilmeen.

Tällä kertaa kokoontuimme aluksi yhdessä suunnittelemaan mielekkäitä tapahtumia ja keväällä suunnitelmassa painotin enemmän kerholaisten toiveita. Keväällä teimme Toimintakeskus Kompassilla laskiaispullia, pelailimme lautapelejä ja teimme pääsiäiskortteja. Kävimme tutustumassa Kokkolan kaupunginteatteriin teatterikuraattorin opastuksella sekä Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren alueen pelastuslaitokseen Kokkolassa. Kävimme myös syömässä Baker's Inn -ravintolassa ja katsomassa Keski-Pohjanmaan lapsikuoron Sävelsäkin esitystä.

3 OMA OHJAAJUUS

Tässä kappaleessa käsittelen omaan ohjaajuuteeni liittyviä asioita, jotka ovat tutkimukseni edetessä nousseet pintaan. Mielestäni teatteri-ilmaisun ohjaajan on hyvä tarkkailla omaa ryhmäohjaajana toimimistaan, koska se on kallein työkalu, jonka avulla tätä työtä tehdään. Oma ohjaajuuteni on muotoutunut monien vuosien ryhmäohjaajana toimimisen ja koulutukseni ansioista mielestäni tällä hetkellä hyvin vahvaan ja rentoon otteeseen. Epävarmuuttakin saa olla, mutta se on tiedostettava ja siitä on opittava.

3.1 Hiljainen tieto ohjaajuudesta

Hiljainen tieto merkitsee sitä tietoa, joka ohjaajalla on jo valmiina ohjaamistilanteessa ja jota hän on kartuttanut elämänsä aikana erilaisten kokemusten kautta. Viestintätutkijan John Shotterin mielestä hiljainen tieto on tilanteesta käsin tietämistä ja se syntyy sosiaalisessa suhteessa toisiin. Tietoisesti sen tavoittaminen on usein hankalaa, vaikka se on läsnä kaikessa työskentelyssä ohjaajana. (Seinä & Helander 2007, 20; Open University Press 1993.)

Olen harrastanut partiota seitsemäntoista vuotta ja yksitoista vuotta olen toiminut koulutettuna johtajana. Partioharrastuksen luonteena on, että jaetaan vastuuta hyvin nuoresta lähtien ja itsekin aloitin ryhmän vetämisen kolmetoistavuotiaana yhdessä kahden ystäväni kanssa. Partiosta olen saanut pitkän kokemukseni ryhmäohjaajana toimimisesta eri-ikäisten lasten ja nuorten parissa. Olen toiminut viikoittaisten kokoontumiskertojen ohjaajana sekä erilaisten retkien ja leirien johtajana niin omalla paikkakunnallani kuin koko Suomen kattavissa tapahtumissakin. Partiossa olen myös tottunut toimimaan nimenomaan ryhmässä ja siksi myös ryhmän toiminta on ollut jo hyvin tuttua ennen teatteri-ilmaisun ohjaajaksi kouluttautumistani. Koen, että

juuri partiotaustastani on ollut suuri hyöty toimiessani teatteri-ilmaisun ohjaajana ja voin todeta, että se on suurin hiljaisen tiedon lähteeni.

3.2 Ammattikorkeakoulussa opittu

Olen koulussa oppinut suunnittelemaan työpajat alusta loppuun hyvin säntillisesti ja miettimään minuuttiaikataulua, jotta langat pysyvät käsissä. Vasta itse ryhmän kanssa toimiessa on yleensä huomannut, miten tarkat suunnitelmat kukin ryhmä vaatii ja miten aikatauluttaa ohjaaminen, jos on ollut moniakin ohjaajia. Opinnäytetyöni kohderyhmä kehitysvammaiset aikuiset vapaa-ajan kerholaiset opettivat minulle, etteivät koulussa opitut tarkat minuuttisuunnitelmat päde heidän kanssaan. Kerholaisten kanssa täytyi olla hyvin joustava, antaa aikaa muullekin toiminnalle kuin suunnitelluille harjoitteille. Ensimmäisten kertojen jälkeen päätinkin, että on parempi tehdä suuntaa antava suunnitelma ja lista harjoitteista, jotta menisimme mahdollisimman paljon kerholaisten rytmin mukaan. Ja se toimi, koska silloin oli enemmän aikaa soveltaa tilanteen kuin tilanteen mukaan.

3.2.1 Työkokemukset

Työkokemuksia ammattikorkeakoulussa ollessani olen saanut lasten ja nuorten, mielenterveyskuntoutujien, maahanmuuttajien ja vanhusten kanssa. Toisella vuosikurssilla vedimme kolmen hengen ryhmissä perjantai-iltapäivisin teatterikerhoa kuudesluokkalaisille. Tämä kohderyhmä oli minulle jo hyvin tuttu, koska olin toiminut jo monta vuotta partioharrastukseni kautta lasten ja nuorten parissa. Kolmannella ja neljännellä vuosikurssilla saimme työskennellä niin sanottujen erityisryhmien kanssa eli mielenterveyskuntoutujien ja maahanmuuttajien kanssa. Molemmat ryhmät olivat minulle aivan uusia tuttavuuksia työkentältä ja ne vaativat laajaa taustatutkimusta. Samalla, kun

tutustuimme kohderyhmiin teoriassa, koin, että käytäntö opettaa ihmisistä itsestään enemmän kuin kirjat osaavat kertoa. Vanhusten kanssa työskentely neljännellä vuosikurssilla taas opetti, että suunnitelmassa ei tarvitse olla montaa asiaa, koska tärkeintä heille on saada viriketoimintaa.

Olin kolmannella vuosikurssilla Keniassa työharjoittelussa tekemässä yhteisöteatteria eri yhteisöjen kanssa viiden muun opiskelijan kanssa. Siellä ollessani teimme töitä Word Visionin kautta eri kouluissa lasten ja nuorten kanssa sekä myös kuurojen lasten luokan kanssa. Teimme yhteistyötä myös köyhillä alueilla vaikuttavien ryhmien kanssa sekä erilaisten organisaatioiden kanssa, jotka ajoivat muun muassa sukupuolten välistä tasa-arvoa. Siellä opin, että afrikkalaiseen tapaan suunnitelmat kannattavat olla hyvin joustavia ja aina täytyy olla valmiina soveltamaan, koska ikinä ei voi tietää mitä tulee tapahtumaan.

Kuurojen luokka oli hyvin jännittävä kokemus, koska kenelläkään meidän opiskelijaryhmästä ei ollut aiempaa kokemusta kuurojen kanssa työskentelystä. Välillämme oli tulkki eli luokan opettaja, mutta koimme, että siinä välissä hän saattoi ymmärtää tarkoituksemme väärin ja näin välittää näkemyksensä koko luokalle. Haasteita riitti, koska niin sanotusti yhteistä kieltä ei ollut. Saimme kuitenkin suunnittelemamme työpajat vedettyä hankaluuksien jälkeenkin ja luokka oli innolla mukana. Lopuksi meidät haluttiin jokaisen kanssa yhteiskuvaan ja koko luokan kanssa yhteiskuvaan ja meille haluttiin opettaa viittomakieltä. Vaikka ymmärrystä ei aina olisi ollutkaan, koin, että olimme ilostuttaneet heidän päiväänsä olemalla heidän kanssaan. Aivan, kuten koen tässä tutkittavassa kohderyhmässäni. Vaikka aina ei mene kuten on suunnitellut, niin tärkeintä on olla ihmisten kanssa siinä hetkessä. Se on kaikkein palkitsevinta.

3.2.2 Työkalut

Yhteisöteatteri on tullut ammattikorkeakoulussa opiskellessa hyvin tutuksi ja yksi toimivimmista keinoista on ollut Augusto Boalin kehittämä Forum-teatteri, jonka tavoitteena on avata yhteisöä mietityttävistä teemoista keskustelua yhteisön sisällä (Rusanen, 2008, 28). Erilaiset ryhmäyttämisharjoitteet, pelit ja leikit olemme käytännössä opiskelujemme aikana kokeilleet ja oppineet, ja näin ollen saaneet työkaluja työelämää varten. Näitä olen käyttänyt myös tämän ryhmän kanssa toimiessa ja myös soveltanut joitakin harjoitteita nimenomaan tälle kohderyhmälle sopivammaksi, kuten patsaiden teko muutettiin pantomiimiksi, koska se tuntui olevan heille helpompaa ja luontevampaa.

3.3 Alkukankeus ja epävarmuus

Ryhmän kanssa aloittaessamme syksyllä 2011, tuntui hieman siltä, että meistä ei välttämättä pidetty samalla tavalla kuin entisistä ohjaajista. Tietenkin heti luulin, että se johtuu siitä, ettemme ole sosionomeja ja tulimme heidän vapaa-ajan kerhoonsa tuomaan teatterillisiä aiheita. Mutta hyvin pian syksyn edetessä huomasimme, että tämä oli heille uusi juttu ja uudet ihmiset. Tietenkin he kyselivät vanhojen ohjaajien perään, koska olivat heihin tottuneet. Samanlaisia ajatuksia huonoista ohjaajista kävi mielessä, kun huomasin, etteivät suunnittelemani draamatyöpajat toteutuneetkaan sillä tavalla kuin olin ne ajatellut.

Vaikka olen tottunut partionjohtajana toimiessani tekemään kirjeitä kotiväelle ja erilaisia tiedotteita partiolaisille, niin alkuun tämän kerhon vetämisessä tuntui, etten osaa kirjoittaa oikeanlaisia tiedotteita osallistujille. Se johtunee siitä, että partiossa olen tehnyt samanlaisia kirjeitä monta vuotta ja nyt eri ryhmän kohdatessani minulla ei ollutkaan valmista muottia millä tehdä. Varmasti oma epävarmuuteni uuden edessä johtui myös uudesta

kohderyhmästä sekä yhteistyötahoista, joille en halunnut tuottaa pettymystä. Olen koko ajan ajatellut, että olenkohan tarpeeksi hyvä vetämään tätä ryhmää ja luottavatko yhteistyötahot minuun. Osittain tämä johtuu siitä, että kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhoa on enemmän ohjanneet sosionomiopiskelijat ja tietenkin vertaan itseäni ja omaa koulutustaustaani tähän. Mutta vaikka tulinkin ”pystymetsästä” kerhon ohjaajaksi, olen kerhon edetessä löytänyt oman varmuuteni ja luottamukseni omaan ohjaajuuteeni.

Kuitenkin parasta palautetta, jonka olemme molemmat työparini Sinin kanssa saaneet, on, kun yksi kerholaisista sanoo meille pitävänsä meistä. Siinä kohtaa aina pysähtyy ja miettii, että koska sitä itse sanoo toiselle ihmiselle pitävänsä heistä. Ne asiat, joita olen tämän ryhmän kanssa toimiessani oppinut, ovat ehkä kultaakin kalliimpia. Kuinka ihminen on toiselle ihmiselle ihminen vaikka näyttäisi tai kuulostaisi miltä, koska sellaisia me olemme ja sen kanssa elämme. Mielestäni meidän ei-vammaistenkin pitäisi olla yhtä vilpittömiä kuin mitä olen vapaa-ajan kerholaisten kanssa saanut kokea heidän olevan.

Vaikka olenkin kovin innostunut tästä kohderyhmästä, mietin silti, että olenko tarpeeksi hyvä toimimaan heidän kanssaan. Osaanko toimia heidän kanssaan oikealla tavalla? Samalla mietin, että miksi ajattelen näin? Arvotanko jo heti ajatuksissani itseni ja heidät eri tavalla. Suhtaudunko muihin uusiin kohderyhmiin samalla tavalla vai luotanko itseäni enemmän? Nämä ovat kysymyksiä, joihin olen yrittänyt prosessini aikana löytää vastauksia ja luulen, että mitä enemmän minulle kertyy kokemusta kehitysvammaisten kanssa työskentelystä, niin nämä kysymyksetkin saavat lopulta vastauksensa.

3.4 Onnistumisen kokemuksia

Onnistumisen kokemuksia ohjaajana olen kokenut eritoten, kun syksyllä pystyin toteuttamaan yhden kerhokerran niin kuin olin suunnitellut. Teimme erilaisia ryhmäyttämisharjoitteita, joissa muodostettiin ryhmänä erilaisia

kuvioita tai pienryhmiä esimerkiksi sukkien tai paidan värien mukaan. Kerholaiset osallistuivat hyvin harjoitteisiin ja hauskojakin hetkiä koimme, kun jollekin ei löytynyt samanväristä ryhmää, vaan sovelsimme raitoja ja pilkkuja yhteen. Kerholaisista oli hauskaa hakeutua erilaisiin ryhmiin ja huomata kuinka paljon samanlaisia tai erilaisia värejä ja muotoja voi olla.

Piirissä morsetus-viestin eteenpäin laittaminen käden puristuksella oli hieman hankalaa, koska aina viesti ei lähtenyt eteenpäin ja ohjaajana täytyi seurata missä puristus menee, jotta pystyi sanomaan aina vuorossa olevalle, että lähettää viestin eteenpäin. Mielestäni se ei haitannut, koska kerholaiset kuitenkin seurasivat viestin menoa ja keskittyivät viestin lähettämiseen. Luulen, että tässä harjoitteessa toisen koskettaminen ja käden puristaminen olivat kerholaisille hankalaa, mikä ilmeni myös suihku-harjoitteessa, josta kerron myöhemmin.

Kokeilimme ryhmän kanssa myös Augusto Boalin Forum-teatterista tuttua patsastyöskentelyä, eli liikkumattomia kuvia aiheesta teatteri. Jokainen sai mennä vuorollaan muiden eteen näyttämään jonkin kuvan mikä heille tuli aiheesta mieleen. Näytimme parini Sinin kanssa esimerkkejä patsaskuvista ohjeistaessamme patsas-työskentelyä. Havaitsin, että kerholaiset lähtivät hetken epäröinnin jälkeen reippaasti mukaan ja kun annoimme heille vielä mahdollisuuden tehdä kuvan yhdessä joko itseni tai Sinin kanssa, niin se rohkaisi heitä vielä enemmän. Havaitsin myös, että patsaskuvien teko vaihtui enemmän pantomiimiksi, koska kerholaiset halusivat näyttää miten jokin kuva liikkuu. Kun tämän huomasin, vaihdoimme kerholaisten toiveesta aiheeksi Tanssii tähtien kanssa ja saimme aivan mahtavia pantomiimeja, joita muut arvailivat. Koska pantomiimi selkeästi oli kerholaisille helpompi ja luontevampi tapa esiintyä, teimme myös erilaisia ammatteja kuvaavia pantomiimeja ja niistä kerholaiset pitivät erityisesti.

Tämän kerhokerran lopuksi teimme vielä kolmen hengen ryhmissä rentoutumisharjoitteen eli suihkun. Suihkussa ryhmän keskellä oleva oli niin

sanotusti suihkussa ja kaksi vierellä olevaa kerholaista toteuttivat hänen pesunsa. Keskellä oleva sai valita lempituoksuisensa saippuan, minkälaisella sienellä hänet pestäisiin ja lopulta vieressä olevat huuhtelivat hänet puhtaaksi. Tästä harjoitteesta kerholaiset selkeästi nauttivat, vaikkakin huomasin, etteivät he koskettaneet toisiaan. Painotin ohjeistuksessani, että jokaisella on oikeus sanoa, jos ei halua, että kosketaan, mutta kaikille se sopi.

Omassa ryhmässäni minä kuitenkin olin ainoa, joka pesijänä kosketin pesulla olevaa. Mielestäni tämä kosketuksen puute muilta ryhmäläisiltä ei haitannut niin pesulla olevaa kuin muitakaan pesijöitä, vaan he kaikki nauttivat tästä harjoitteesta. Valitettavasti harjoite keskeytyi, kun osaa tultiin jo hakemaan ja itseäni harmitti, ettei hyvä tunnelma säilynyt loppuun asti. Teimme kuitenkin harjoitteen loppuun niille kerholaisille, jotka olivat jääneet kesken. Enhän voinut jättää kaikkia halukkaita ilman samaa kokemusta, jonka muut olivat jo saaneet.

Onnistumisen kokemuksia koimme myös, kun menimme kerholaisten kanssa Kokkolan kaupunginteatteriin katsomaan Kuin ensimmäistä päivää –esityksen. Kerholaiset olivat selkeästi innoissaan teatteriesityksestä, vaikka välillä oli kuulemma liian kovia ääniä ja teatterisavu vaikeutti hetkellisesti näkemistä lavalle. Muita huomioita, joita kerholaiset olivat tehneet itse esityksestä, olivat hassut hahmot, kuten Joulupukki, joka toi lahjoja. Näyttelijät näyttelivät ja siellä myös itkettiin, naurettiin ja huudettiin. Kerholaiset pitivät teatterikerrasta kovasti ja halusivat tulla uudestaan.

3.5 Haastavia tilanteita

Suurimpia haastavia tilanteita ohjaajana koin kevään aikana. Kerholaisista nousi esiin erilaisia negatiivisia tunteita ja koin tilanteita, joihin en ollut varautunut. Mietin, että miksi nämä haastavilta tuntuneet tilanteet tulivat esille vasta kevään aikana ja päädyin siihen tulokseen, että me ohjaajat olimme jo

tulleet heille tutuiksi ja luotettaviksi. Ajattelen, että olemme onnistuneet luomaan turvallisen ilmapiirin, jossa avoin ja ihmisten keskeinen kommunikointi syvenee ja näin ollen voi myös näyttää negatiivisia tunteita (Airas, 1980, 82). Syksyn aikanakin tuli esille joitain yksittäisiä hetkiä, jolloin kaikki ei ollut kerholaisten mielestä kunnossa, mutta niin sanotusti isommat haastavat tilanteet nousivat esille vasta kevään aikana.

Syksyllä Kokkolan kaupunginteatterissa käydessämme ohjaajana opin, että yksin en olisi yhdeksän kerholaisen kanssa pärjännyt, koska jos yksi halusi mennä vessaan ja tarvitsi apua, niin oli helpompaa jättää muu ryhmä työparini Sinin kanssa. Teatteriesitykseen kuuluu tietenkin myös väliaikatarjoilut ja itse opiskelijana en ole koskaan ostanut väliajalla mitään, mutta tarjosimme silti kerholaisille mahdollisuuden, jos he halusivat. Hehän halusivat ja en ohjaajana tajunnut, että olisi ollut todella hyvä, jos olisimme varanneet väliaikatarjoilut etukäteen. Nyt kerholaiset saivat viimeisten joukossa tarjoilunsa ja joutuivat nauttimaan ne seisten. Itseäni harmitti, etten ollut tajunnut, kuinka tärkeää heille oli saada väliaikatarjoilua ja kuinka se olisi sujunut paremmin, jos olisin ohjaajana toiminut toisin.

Huomasin myös tällä teatterikäynnillä, että osa kerholaisista haki selkeästi ohjaajista turvaa, koska halusivat ehdottomasti istua vieressä tai pitää kädestä. Jonkintasoinen luottamus oli syntynyt siis jo syksyllä, koska saimme auttaa eräitä kerholaisia portaissa. Tietenkin huomasimme myös, että eivät he olisi välttämättä selvinneet yksin ja siksi halusivat tulla meidän ohjaajien kanssa. Olen havainnoinut kaikkien kerhokertojen aikana, että jotkut kerholaisista pärjäävät itsenäisemmin kuin toiset ja toisten kanssa täytyy mennä enemmän yhdessä. Ohjaajana on haastavaa tasapainotella koko ryhmän kanssa niin, että ottaa huomioon itsenäisemmin toimivat yhtäläillä kuin enemmän huomiota tarvitsevat kerholaiset.

Keväällä yksi haastava tilanne oli, kun olimme syömässä kaupungilla ja pois lähtiessämme yksi kerholaisista ei antanut meidän ohjaajien auttaa takkia

ylleen, vaan olisi halunnut, että ravintolan henkilökuntaan kuulunut mies olisi auttanut häntä. Koska yritimme parini Sinin kanssa saada kerholaisen hyväksymään apumme, ettemme olisi häirinneet henkilökuntaa, kaatui kerholaisemme lattialle eikä suostunut nousemaan. Silloin mietin, että nytkö kohtaan tämän ryhmän kanssa sellaisen tilanteen, jota en osaa hoitaa. Onneksi saimme kuitenkin kerholaisen suostuteltua ylös lattialta ja takkikin meni kiinni, joten pääsimme lähtemään. Toinen tilanne oli, kun kahden kerholaisen välille tuli pahaa mieltä, koska toiselle ei tehty pääsiäiskorttia. Itkuhan siinä myös tuli, mutta asia onneksi ratkesi lukuisilla anteeksipyynnöillä ja parini Sinin sovittelijan taidoilla.

Olen tämän ryhmän ohjaajana joutunut käsittelemään erilaisten tilanteiden kautta omaa suhtautumistani häpeään. Tällä tarkoitan sitä, että kerholaisten kanssa ollessamme yleisellä paikalla ja jos jokin asia ei mene yleisten normien mukaan, olen miettinyt, että häpeilenkö ja yritänkö selittää muille ihmisille meidän toimintaamme. Jos olemme kokeneet esimerkiksi tuon ravintolassa tapahtuneen tapahtuman, niin olen ensimmäisenä miettinyt häiritsemmekö muita asiakkaita ja henkilökuntaa. Toisaalta taas mietin, että kerholaisillamme on samat oikeudet käydä ravintoloissa ja muilla yleisillä paikoilla hoitamassa asioitaan. Heitä palvelevien henkilöiden on vain osattava olla kärsivällisiä, jos heillä menee kauemmin kuin yleensä. Saatanhan minäkin kaupan kassalla viivytellä laskiessani rahojani tai etsiessäni sopivaa etukorttia. Miksi siis pitäisi hävetä sitä, jos toimituksessa menee hetken kauemmin?

3.6 Teatteri-ilmaisun ohjaaja, ei sosionomi

Olen miettinyt, että pitäisikö tällaisen ryhmän vetäjällä olla jokin sosiaalipuolen koulutus taustalla, jotta osaisi toimia oikein haastavissa tilanteissa. Mitä, jos joku saa sairaskohtauksen tai etten tiedä miten saisin heitä houkuteltua mukaan toimintaan, jos he eivät yksinkertaisesti halua. Samalla kun näitä asioita olen pohtinut, olen myös tullut siihen tulokseen, että onhan

minulla maalaisjärkeni, ensiapukoulutukseni ja yli kymmenen vuoden kokemukseni ryhmänohjauksesta, joten miksi en selviytyisi tilanteesta kuin tilanteesta tämänkin kohderyhmän kanssa. Samanlaisia ihmisiähän hekin ovat kuin kuka tahansa muu, jonka olen ryhmissäni kohdannut. On myös hyvä asia, ettei minulla ole sosiaalipuolen koulutusta, koska silloin voisin mahdollisesti keskittyä liikaa kohderyhmäläisten ominaisuuksiin, diagnooseihin tai muihin asioihin, jotka voisivat vaikuttaa liikaa siihen, kuinka heidät kohtaan.

Teatteri-ilmaisun ohjaajana ja partionjohtajana minulla on erityinen näkemys nimenomaan ryhmän toiminnasta ja pystyn havainnoimaan sen toimintaa eri tavalla kuin luulen, että sosionomit ehkä voivat. Tämä on olettamukseni, koska olemme opiskelujemme aikana tehneet tiiviisti erilaisten ryhmien kanssa töitä. Koen, että nimenomaan teatteri-ilmaisun ohjaajana pystyn olemaan avoimempi kerholaisten luovuudelle ja ideoille, koska pyrimme haastamaan ja kannustamaan omaan toimintaan emmekä anna valmiita ratkaisumalleja tai -keinoja.

Teatteri-ilmaisun ohjaajana voin paremmin myös kohdata kehitysvammaiset ihmisinä ja ammentaa heidän aitoudestaan ja innokkuudestaan ja soveltaa sitä heidän käyttötarkoituksiinsa sopivammaksi. Mielestäni pystyn samalla leikkisyydellä kohtaamaan heidät erilaisten leikkien ja pelien parissa ja antamaan heille tilaa kokea ilman erityisiä, säädettyjä tavoitteita. Esimerkiksi leikkiessämme jumps-jumps sanoi vekkuli sammakko –leikkiä, nopeutimme tahtia aina niin nopeaksi kuin kerholaiset halusivat ja meillä oli hurjan hauskaa, kun sanat ja liikkeet menivät sekaisin. Eikä sillä ollut väliä tuliko tässä leikkiessä harjoitettua koordinaatiotaitoja vaan se, että jokaisella oli hauskaa leikkiessään sammakoita. Elämässä, kun on mielestäni kyse erilaisten kokemusten saamisesta eikä aina niinkään erilaisten tavoitteiden täyttämisestä.

3.7 Yksin vastuussa koko ryhmästä

Vedin tätä ryhmää yksin, kun meillä oli ohjelmassa lautapeliä pelaamista. Ilman yhden ryhmäläisen henkilökohtaista avustajaa en varmaankaan olisi pärjännyt. Tällä kerralla kerhossa oli seitsemän kerholaista ja yksi henkilökohtainen avustaja. Suurin osa ajasta meni kolmessa eri ryhmässä pelaamalla ja itse hoidin kahta ryhmää kerrallaan. Oli hieman vaikeaa yrittää selittää yhdelle ryhmälle yhden pelin tarkoitusta ja samaan aikaan opettaa toiselle ryhmälle toisen pelin kulkua. Onneksi henkilökohtainen avustaja pelasi avustettavansa ja yhden ryhmäläisen kanssa keskenään.

Lisäksi tällä kerhokerralla oli uusi tyttö, joka ei halunnut osallistua pelien pelaamiseen ollenkaan ja hän vain halusi lähteä pois. Samaan aikaan siis, kun piti hoitaa kahta peliryhmää, sain huolehtia vielä, että saisin tämän tytön osallistumaan muiden mukana. Sain houkuteltua tytön samaan tilaan, vaikkakaan hän ei halunnut pelata eikä edes seurata muiden pelaamista. Annoin hänelle aikakauslehtiä, joita hän innolla selaili. Jossakin vaiheessa hän oli selaillut kaikki lehdet ja oli taas lähdössä pois. Siinä, kun häntä ulko-ovella taivuttelin jäämään ja tulemaan takaisin samaan tilaan meidän kanssamme, mietin, että nytkö tulee vastaan sellainen tilanne, johon minulla ei ole ratkaisua.

Olen paljon miettinyt sitä, että miten minä teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksella pystyn huolehtimaan kehitysvammaisten ryhmästä, jos jotain sattuu. Tällä kyseisellä kerhokerralla olin muutenkin enemmän varpaillani, koska olin yksin ryhmänohjaajana, enkä pystynyt jättämään huolta muusta ryhmästä hetkeksi tutulle työparilleni. Mietin tuota tyttöä houkutellessani takaisin samaan tilaan, että mitäs jos hän saa jonkin kohtauksen. Tai hän lähtee väkisin ulos. Sain hänestä sellaisen tunteen, ettei hän ehkä pitänyt siitä, että tuntematon menisi kovin lähelle häntä. Siinäkin mielessä halusin antaa hänelle tilaa ja yritin kovasti vain verbaalisesti saada häntä vakuuttuneeksi siitä, että samassa huoneessa meidän muiden kanssa olisi parempi olla.

Kun sain hänet tulemaan uudestaan samaan huoneeseen ja löysin hänelle uusia lehtiä, hän oli kovin tyytyväinen ja viihtyi lehtien seurassa aina siihen asti kunnes häntä tultiin hakemaan. Pystyin myös menemään hänen lähelleen, kun annoin uusia lehtiä hänelle, mutta ne annoin sohvalle hänen viereensä, enkä käteen. Sen hän minulle näyttikin. Huojennuin, kun hän uskoi minua ja seurasi minua samaan huoneeseen muiden kanssa. En aina itsekään uskonut, että kuuntelisiko hän minua tai seuraisiko hän, mutta kun sain hänelle mielekästä tekemistä, minulle tuli onnistumisen tunne. Sain varmuuden siitä, että vaikka on kiperiä tilanteita ja uusia henkilöitä, joiden käyttäytymisestä en tiedä, pystyn löytämään ratkaisuja, jotka toimivat.

Välillä minun oli ajateltava myös muuta ryhmää, joka keskeytti pelaamisen aina, kun menin muualle ja siksi oli pakkokin uskoa ja toivoa siihen, että tyttö uskoisi minua ja tekisi niin kuin sanoin. Koska olin nyt yksin koko ryhmästä vastuussa, minun oli huolehdittava myös siitä, että muiden pelailut sujuivat. Yritin siis parhaani mukaan pitää langat käsissäni, jotta kerhokerta ei olisi levinnyt käsiin. Onneksi kaikki sujui kuitenkin hyvin ja kaksi kerhotuntia meni nopeammin kuin koskaan ennen.

Luulen, että vaikka kaikki eivät saaneet koko ajan huomiota osakseen ja ohjeita pelien pelaamiseen, heillä oli silti mukava kerhokerta ja he viihtyivät. Huomasin myös, että jotkut pelit olivat selkeästi tutumpia heille, kuten Kimble, jota he osasivat pelata ilman minun ohjeistustani keskenään oikein hyvin. Muuttuva labyrintti –peli oli hieman hankalahko käsittää käytävien rakentelun eikä suoraan kuvalle hyppimisen takia, mutta mielestäni paras ratkaisu siinä tilanteessa oli kaikille onnistumisen elämyksen tuottaminen ennemmin kuin pelin sääntöjen oikein suorittaminen. Oikein suorittamisesta pystyin oppimaan myös omaan elämäni, ettei aina tarvitse suorittaa kaikkea juuri niin kuin ohjeissa lukee tai on määrätty, vaan jos löytyy hieman oikomalla itselle paremman mielen antava lopputulos, voi niinkin tehdä.

4 TYÖPARITYÖSKENTELEY

Olen havainnut kehitysvammaisten vapaa-ajan kerhoa ohjatesani, että työpari on ollut itselleni hyvin merkittävä tuki. Seppo Seinä ja Jaakko Helander ovat käsitelleet aihetta kiinnostavasti kirjassaan Tiimeistä työpareiksi, Toiselta oppiminen ja ammatillinen kehittyminen (2007, Hämeenlinna). Heidän mukaansa parityön onnistuminen, sen mielekkääksi kokeminen ja sen tuloksellisuus koostuvat pohjimmiltaan tavasta ja tyylistä tehdä ja toimia sekä arvoista ja asenteista (Seinä & Helander 2007, 8). Työparityöskentelystä on myös erittäin tärkeää puhua teatteri-ilmaisun ohjaajan työkentällä, joka muuten voi olla kovin yksinäistä.

4.1 Työparini

Työparinani minulla oli ammattikorkeakoulussa samalla luokalla teatteri-ilmaisun ohjaajaksi opiskellut Sini Paasila, joka on myös ystäväni työajan ulkopuolella. Sinin kanssa työskentely sujui loistavasti, koska häneltä sain vertaistukea ammatillisissa pohdinnoissa ja ystävän auttavaa kättä. Se, miksi juuri Sini oli työparinani niin loistava, johtuu siitä, että meidän välisemme sosiaaliset suhteet attraktioineen eli pitämissuhteineen ovat pysyviä. Attraktioiden vaikuttajiksi on lueteltu samankaltaisuus, paikallinen läheisyys sekä täydentävyys persoonallisuudessa. Nämä kaikki toteutuvat meidän kohdallamme erinomaisesti ja ne vaikuttavat myös meidän toimimiseen työparina ja sen luottamukseen sekä pysyvyyden tunteeseen. Asioita helpotti myös molempien kiinnostus uuteen kohderyhmään ja halu viettää aikaa kerhossa tutuiksi tulleiden henkilöiden kanssa. (Seinä & Helander 2007, 29).

Sinin kanssa keskustelimme purkaen joka kerhokerran jälkeen mitä tapahtui, miten suunnitelmat onnistuivat, mitä ajatuksia kerhokerrasta heräsi ja jäikö

jokin asia mietityttämään. Olen huomannut, että tällainen purkaminen heti kerhokerran jälkeen on auttanut selventämään omia ajatuksia kerhon ohjaajana toimimisesta sekä itse kerhotoiminnasta kehitysvammaisten kanssa. Onnismaa, Seinä ja Helander tuovat esille, että kyse on työparin välisestä aidosta dialogista, jonka edellytyksinä ovat kunnioituksen, huomion ja ajan antaminen työparille (Onnismaa 2007, 38-42; Seinä & Helander 2007, 19).

Ensin purkaa kaikki fiilikset, sitten kelata mitä tapahtui ja mikä ei toiminut. (Seinä & Helander 2007, 39.)

Kun vedin kerhokertoja yksin, huomasin kuinka iso apu työparini Sini on minulle ollut. Olen voinut rennosti jakaa vastuuta hänen kanssaan ja jättää turvallisin mielin muun ryhmän hänen kanssaan, jos yhdellä heistä on ollut tarve poistua kanssani hetkeksi tai joku heistä on tarvinnut erityistä ohjausta. Olen saanut häneltä apua myös erilaisten leikkien ja puheenaiheiden kanssa, kun itselläni on lyönyt tyhjää. Työparityöskentelymme on sujunut moitteettomasti ja toisiamme kunnioittaen niin kollegoina kuin ystävinä.

4.2 Työskentelyn haasteet

Koska tutkin omaa toimintaani kerhon ohjaajana opinnäytetyötäni varten, olin näin ollen päävastuussa kerhon suunnittelusta. Parini Sinin kanssa meille tuli muutamia hetkiä, jolloin huomasimme, että vastuiden selkeä jakaminen ja asioiden sopiminen etukäteen olisi ehkäissyt ongelmallisia tilanteita (Seinä & Helander 2007, 21). Tällaisia tilanteita tuli, kun Sini oli miettinyt astuuko hän ohjaajana liikaa minun varpaileni ja kuinka paljon hän saa puuttua kerhossa tapahtuvaan toimintaan. Itse olin ajatellut, että olemme Sinin kanssa tasavertaisia ohjaustilanteessa, mutta minä hoidan kaikki kerhotoiminnan järjestelyt, kuten aikatauluttamisen ja yhteydenotot tarvittaviin yhteistyötahoihin.

Kun asiasta Sinin kanssa puhuimme, tulimme siihen tulokseen, että vaikka minä olenkin suunnitellut kerhokerrat ja kertonut Sinille mitä tehdään, niin hän on yhtälailla vastuussa ryhmästä ja sen ohjaamisesta. Välillämme vallitsee syvä luottamus, joten pystyin antamaan Sinille vastuun ratkaista asioita, joita emme olleet aiemmin sopineet. Esimerkiksi, jos Sinille tuli mieleen jokin harjoite, niin hän sai ohjata sen ilman, että siitä olisi pitänyt keskustella ensin. Ja vastavuoroisesti minä kohtasin tilanteita, joissa en tiennyt mitä tehdä ja näin ollen Sini tietäessään kerhokerran sisällön pystyi ottamaan sujuvasti tilanteen haltuunsa. (Seinä & Helander 2007, 21.)

4.3. Työparin tärkeys työkentällä

Olen ryhmänohjaajana toimiessani havainnut, että yksin vetäminen ei aina ole helppoa. Partiossa minulla on useimmiten ollut vähintään yksi johtaja tukenani, kun olemme lapsia ja nuoria ohjanneet. Vaikka olen toiminut myös yksin ja ollut vastuussa koko ohjattavasta ryhmästä. Tässä opinnäytetyöni kehitysvammaisten aikuisten ryhmässä kuitenkin tuntui siltä, että työparin apu on ollut korvaamatonta. Vaikka itselläni on hyvin vahvat ryhmänohjaajan taidot, olen pelännyt, etteivät pelkästään ne riitä tämän kohderyhmän kanssa. Siksi tarkastelin tässä prosessissa myös työparin tärkeyttä teatteri-ilmaisun ohjaajalle.

Kuten olen edellä moneen kertaan maininnut, niin työparista on tullut itselleni nimenomaan tässä kohderyhmässä erityisen tärkeä. Eikä työparin ehdoton tärkeys koske vain tätä kohderyhmää, vaan yleisesti koko teatteri-ilmaisun ohjaajan työkenttää. Eritoten vertaistuki, jota kumpikin ohjaajista saa toiselta, on korvaamatonta ja se auttaa kumpaakin reflektoimaan omaa työskentelyään, mutta se auttaa myös toisen työtä. Kaikkien ryhmänohjauskokemuksieni kautta voin sanoa, että työparin kanssa työskentely on antoisampaa ja joissakin määrin myös turvallisempaa kuin yksin työskenteleminen. Yksin kun on vastuussa tilanteesta koko ajan eikä

ohjaajana ole välttämättä minkäänlaista turvaverkkoa, jos jostain syystä satut ohjaamistilanteessa kompastumaan.

Yleisesti teatteri-ilmaisun ohjaajan työkentällä työpari on suurena apuna, kunhan vastuualueista sovitaan. Jutellessani muiden luokallani opiskelleiden opiskelijoiden kanssa, ovat hekin puhuneet positiivisesti parityöskentelystä. Koulussa karttuneen ohjaajankokemuksen kautta olemme kaikki huomanneet, että parin kanssa on parempi työskennellä kuin esimerkiksi kolmen ryhmässä. Parin kanssa vastuualueet on helpompi jakaa ja on myös helpompi soveltaa suunnitelmaa itse ryhmänohjaustilanteessa. Esimerkiksi kolmen hengen työryhmässä jokaiselle ohjaajalle täytyy laskea oma aikansa, jotta kaikki saavat tasapuolisesti vetovastuuta. Se heikentää hetkessä olemista ja ryhmän kuuntelemista, koska täytyy huolehtia siitä, että jokainen saa oman aikansa ja vastuunsa.

Tätä oppinnäytetyötä tehdessäni Sini on ollut minulle korvaamaton apu myös kirjoitusprosessini aikana. Pitkän aikavälin työ voi aiheuttaa uupumusta, mutta työpari voi olla peili, joka kysyy ja esittää vaihtoehtoisia ajatuksia ja toimintamuotoja. Tämä tietenkin vain, jos suhde on kehittynyt tarpeeksi luottamukselliseksi ja läheiseksi, mikä Sinin ja minun kohdalla on kehittynyt. Sinin apu ja uudet ajatukset läheltä prosessia seuranneena ovat estäneet minua uupumusta tämän kirjoitusprosessin aikana. (Seinä & Helander 2007, 35.)

Seinä ja Helander puhuvat kirjassaan Tiimeistä työpareiksi paljon toiselta oppimisen taidosta ja heidän mielestään se on parasta työssä oppimista: (Seinä & Helander 2007, 24.)

Se, että annamme oman ammattitaitomme ja –osaamisemme toistemme henkiseksi pääomaksi vastavuoroisesti, luonnollisesti ja ilman erityistä hyötymistarkoitusta. Se, mitä minä opin sinulta, ja sinä opit minulta, ei ole pois meiltä kummaltakaan. (Seinä & Helander 2007, 24.)

5 POHDINTAA

Olen tutkimukseni käytännön työtä tehdessäni miettinyt olisiko minusta tulevaisuudessa työskentelemään kehitysvammaisten kanssa teatteri-ilmaisun ohjaajana. Olen tullut siihen tulokseen, että ehdottomasti minua kiinnostaisi vielä työskennellä tämän kohderyhmän kanssa vaikka tunnen olevani vielä hieman epävarma itse ohjaamistilanteissa. Kun tätä opinnäytetyön aihetta valitsin, minua ajoi mielenkiinto kohdata uusi kohderyhmä. Nyt koen, että sama mielenkiinto on vain kasvanut kokemuksen karttuessa ja haluaisin ehdottomasti saada lisää kokemusta.

Vaikka tavoitteeni teatterin tutuksi tuomisesta vapaa-ajan kerhossa ei toteutunut aivan siinä mittakaavassa kuin olin suunnitellut, sain kuitenkin kerholaiset kokemaan erilaisia elämyksiä teatterin ja omien draamaharjoitteiden avulla. Joillekin kerholaisille teatterissa esityksen katsominen oli aivan ensimmäinen kerta ja kukaan kerholaisista ei ollut aiemmin käynyt tutustumassa kaupunginteatterin lavasteisiin ja muihin tiloihin. Itse vetämäni draamaharjoitteet taas toivat hymyn monien huulille ja ne vaikuttivat ryhmään luomalla positiivista ilmapiiriä. Koen, että teatteri-ilmaisun ohjaajana sain annettua kehitysvammaisille aikuisille kerholaisille uusia ajatuksia siitä, mitä muuta vapaa-ajallaan voisi tehdä.

Tulevaisuudessa haluaisin toimia kehitysvammaisille aikuisille teatterikerhon tai muun sellaisen ohjaajana, koska siihen minulla on täydet valmiudet ja ammattitaito. Haluaisin myös antaa kehitysvammaisille vaihtoehdon harrastaa teatteria Kokkolassa ja samalla tuoda julki kehitysvammaisten teatteriharrastusta yleisemmin Suomessa. Suomessa tällä hetkellä on vain yksi kehitysvammaisten teatteri La Strada Tampereella (La Strada 2012). Tosin La Strada on virallinen teatteri ja kehitysvammaisten harrastajateatteritoimintaa on varmasti ympäri Suomea

enemmänkin, mutta se ei saa samalla tavalla julkisuutta kuin perinteiset harrastajateatterit.

Vaikka en tutkimuksessani ole painottunut tutkimaan kehitysvammaisten teatteriharrastusta Suomessa, niin tutkimusta tehdessäni olen tutustunut myös englantilaisiin teatteriryhmiin, jotka toimivat nimenomaan vain ja ainoastaan vammaisten taiteen harrastamisen parissa. Heidän toimintansa Englannissa on hyvin näkyvää ja heillä on tarjota kehitysvammaisille laajasti erilaista toimintaa. Esimerkiksi Lontoon Diverse City –ryhmä on tuottanut vammaisten ja ei-vammaisten yhdessä esittämän teoksen *Breathe*, jossa yhdistetään sirkusta ja tanssia (Diverse City 2012). Shape toimii myös Lontoossa ja se mahdollistaa kehitysvammaisille kaikkien taiteen alojen toimintaa yhdessä valtavirran taideorganisaatioiden kanssa (Shape 2012).

5.1 Kouluttautuminen

Olen tätä opinnäytetyötä tehdessäni myös miettinyt, että tarvitsisinko sosiaalialan koulutusta tähän rinnalle pärjätäkseni paremmin työelämässä. Esimerkiksi tukisiko lähihoitajan koulutus vammaistyön osaamisalueelta teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaitoani. Koen, että jos tulevaisuudessa työskentelen enemmänkin vammaisten kanssa, lähihoitajan koulutus mahdollisesti vain syventäisi tietämystäni kohderyhmästä ja antaisi enemmän valmiuksia toimia esimerkiksi haastavissa tilanteissa.

Toisaalta mietin, että onko lähihoitajan koulutus kuitenkaan paras mahdollinen vaihtoehto, koska enemmän itseäni kiinnostaa vain sosiaalialan koulutus eikä niinkään terveystieteiden. Koulutusmahdollisuuksia voisin vielä miettiä, jos minusta tulevaisuudessa tuntuu, etten pärjää teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksellani kehitysvammaisten kanssa työskennellessäni. Tai jos minusta tuntuu, että lisäkoulutus olisi työllistymisen kannalta parempi.

On myös joitakin koulutuksia, joihin pääsee vasta, kun on vuosien työkokemusta, joten koulutusmahdollisuuksia varmasti on.

5.2 Työmahdollisuudet

Olen pohtinut millaiset työllistymismahdollisuudet kehitysvammaisten parissa minulla olisi Kokkolan ja Keski-Pohjanmaan alueella. Tällä hetkellä olen suunnitellut Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun kanssa hanketta, joka toteutuessaan pitäisi sisällään teatteri-ilmaisun kerhon kehitysvammaisille aikuisille. Sen toteutuminen riippuu apurahan saamisesta, mutta toivoisin todella, että se tulisi toteutumaan, jotta saataisiin kiinnostuneille ja innostuneille kehitysvammaisille teatteriharrastus Kokkolaan ja samalla tietenkin työllistäisin itseni.

Muita työmahdollisuuksia minulla voisi olla Kokkolan Kehitysvammaisten Tuki ry:n kautta esimerkiksi kehitysvammaisten kesäleirien ohjaajana. Myös Keski-Pohjanmaan opisto Kälviällä voisi olla yksi yhteistyökumppani. Siellä toimii tällä hetkellä yksi kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten ryhmä Virtaset, jossa opiskellaan itsenäiseen elämään liittyviä asioita. Opisto järjestää myös teatteri-ilmaisun leirin kesällä 2012, joten alueellisesti itselläni olisi paikkoja, joihin työllistyä. (Järvelä, 2012.)

Kun jo aiemmin kerroin Englannissa toimivista teatteriyhteisöistä, niin minulle heräsi ajatus, että olisi erityisen kiinnostavaa lähteä sinne tutustumaan johonkin tällaiseen ryhmään, koska siellä tehdään nimenomaan taidetta kehitysvammaisten kanssa. Esimerkiksi Mind The Gap Bradfordissa kiinnostaisi, koska se on yksi Englannin johtavista kehitysvammaisten ammattitaitoisista teattereista. Se tuottaa näytelmiä, mutta myös kouluttaa kehitysvammaisia esittävän taiteen avulla sekä ympärillä olevia yhteisöjä kehitysvammaisuudesta muun muassa forum-teatterin avulla (Mind The Gap 2008).

6 LOPUKSI

Kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhoa ohjatessani olen tullut siihen tulokseen, että nyky-yhteiskunta kaipaa ihmisiä, jotka ovat erilaisia ja tekevät asioita omassa tahdissaan, koska olemme menossa aina vaan kiireisempään suuntaan. Siksi siis haluan, että kehitysvammaiset käyvät yhtälailla kaupungilla ravintoloissa, kaupoissa ja kirjastoissa asioimassa. Ensinnäkin, jotta yhteiskunta ei unohda kehitysvammaisten olemassaoloa, kun heitä näkee tavallisia asioita hoitamassa siinä missä kuka tahansa muu. Toiseksi, että kehitysvammaiset itse saavat kokea kuuluvansa tähän yhteiskuntaan samalla tavalla kuin kaikki muutkin ja koska mielestäni kaikkien ihmisten olisi hyvä kohdata erilaisia ihmisiä.

Erittäin suuri merkitys asenteiden muokkauksessa on vammaisten ja ei-vammaisten ihmisten kohtaamisella ja kanssakäymisellä arkipäiväisissä tilanteissa (Lampinen, 2007, 199).

LÄHTEET

Airas, E. 1980. Ryhmätyö. Tie ehjään ihmisyyteen. Pieksämäki: Kirjapaja.

Cultural politics of everyday life. 1993. Buckingham: Open University Press.

Diverse City. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.diversecitylondon.org/current_projects.html. Luettu: 7.5.2012.

Frestadius, S. 2009. Autoritäärinen johtajuus – määritelmiä ja historian oppitunteja. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hyvejohtajuus.fi/1725/autoritaarinen-johtajuus-maaritelmiä-ja-historian-oppitunteja/>. Luettu 3.5.2012.

Helander, J. & Seinä, S. 2007. Tiimeistä työpareiksi. Toiselta oppiminen ja ammatillinen kehittyminen. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 3. Hämeen ammattikorkeakoulu. Hämeenlinna.

Hynynen, P.-T. 1998. Vamman kanssa huumorin keinoin. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Järvelä, M. 2012. Virtasista virtaa. Eväitä itsenäiseen elämään. Kokkola 18.4.2012, 8.

Karkkulainen, M. 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan. – Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Tmi Raija Airaksinen / Draamatyö.

Kehitysvammaisteatteri La Strada. 2009. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.lastrada.fi/index.html>. Luettu: 7.5.2012.

Kokkolan Kehitysvammaisten Tuki ry 2011. Kehitysvammaisten ihmisten ja heidän perheidensä tueksi -esite.

Lahti, P. 2012. Puheenjohtajan puheenvuoro, kehitysvammaisten lasten vanhempainilta 6.3.2012. Kokkolan Kehitysvammaisten Tuki ry. Kokkola.

Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Lapsuusiän autismin piirteitä. 2011. Lapsuusiän autismi. Ensiopas perheille. 4. painos. Autismi- ja Aspergerliitto ry. Vaalijalan kuntayhtymä, 6.

Mind The Gap. 2008. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mind-the-gap.org.uk/>. Luettu: 7.5.2012.

Onnismaa, J. 2007. Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Rahkola, S. 2011, 2012. Oppimispäiväkirja. Kokkola.

Rouhiainen, L. 2010. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen keskeisiä periaatteita. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen. Teatterikorkeakoulun luentosarja. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.xip.fi/tutkija/0401b.htm>. Luettu: 17.5.2012.

Rusanen, S. 2008. Osallistavan teatterin lajeista. Teoksessa P. Korhonen & R. Airaksinen (toim.) Hyvä hankaus –teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja nro 38. Helsinki: Draamatyö, 24-31.

Shape. 2012. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.shapearts.org.uk/aboutshape.aspx>. Luettu: 7.5.2012.

Ylikoski, P. 1996. Arvoista arkeen. Puheenvuoroja muutoksentekijöille. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki

Kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhon aikataulu syksyille 2011

Tänä syksynä tutustutaan hieman teatterin maailmaan, koska kerhoa vetävät Keski-Pohjanmaan Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen 4. vuosikurssin opiskelijat Suvi Rahkola ja Sini Paasila.

15.10.11 klo: 13-15

- Kokoonnumme Keva palvelukeskukselle tutustumaan toisiimme ja herättelemään ajatuksia teatterista. Sovimme myös kuinka moni lähtee kaupunginteatteriin, jotta osaamme varata oikean määrän lippuja.

22.10.11 klo: 13-15

- Käymme katsomassa Kokkolan kaupunginteatterissa esityksen Kuin ensimmäistä päivää. Esitys alkaa klo: 13, joten kokoonnutaan teatterille klo: 12.30. Esitys kestää noin kaksi tuntia, joten lopetellaan noin klo: 15.15. Liput maksaa Kokkolan Kehitysvammaisten Tuki ry.

5.11.11 klo: 13-15

- Kokoonnumme Keva palvelukeskukselle juttelemaan teatteriesityksestä ja tutustumme erilaisiin rooleihin ja hahmoihin tekemisen ja roolivaatteiden kautta. Pidämme myös nyyttikestit, joten jokainen voi tuoda jotain pientä syötävää kaikille jaettavaksi.

19.11.11 klo: 13-15

- Käymme tutustumassa kirjastoon ja lainailemassa kiinnostavia kirjoja, levyjä tai elokuvia. Ota mukaasi siis kirjastokortti, jos haluat jotain lainata.

26.11.11 klo: 13-15

- Kokoonnumme Keva palvelukeskukselle ja kokeilemme yhdessä pieniä näytelmä- ja lauluesityksiä pikkujoulujamme varten. / Toteutuksessa laulettiin joululauluja ja askarreltiin joulukortteja.

17.12.11 klo: 13-15

- Kokoonnumme Keva palvelukeskukselle ja pidämme pikkujoulut, joissa mukana omia pieniä esityksiä. Pikkujouluissa pidetään myös nyyttikestit eli jokainen voi tuoda jotain pientä syötävää kaikille jaettavaksi. Myös perheenjäsenet ja ystävät ovat tervetulleita. /Toteutuksessa kerhossa oli 2 kerholaista, joten lauloimme joululauluja, söimme nyyttikesteille tuotuja herkkuja ja juttelimme joulusta.

Jos aikatauluista tai muista asioista on kysyttävää, niin me kerhonvetäjät vastaamme mielellämme kysymyksiinne!

Suvi Rahkola

Sini Paasila

LIITE 2

Kehitysvammaisten aikuisten vapaa-ajan kerhon kevään 2012 aikataulua.
Aina kokoonnutaan siis lauantaisin ja pääasiassa klo: 13-15.

18.2. Vietetään yhdessä laskiaista laskiaispullien ja kahvittelun merkeissä
Toimintakeskus Kompassilla.

3.3. Pelataan yhdessä erilaisia lautapelejä Toimintakeskus Kompassilla. Saa tuoda oman
pelin mukanaan.

17.3. Mennään yhdessä syömään Baker's Inn nimiseen ravintolaan, josta saa mm.
pitsaa, patonkeja, salaattia, uuniperunoita ja kahvia. Ruokailun jokainen maksaa itse.
Kokoonnutaan ensin yhdessä kirjaston eteen, josta sitten menemme ravintolaan ja josta
voi tulla sitten hakemaan.

31.3. Tehdään yhdessä pääsiäiskortteja Toimintakeskus Kompassilla.

14.4. klo: 11-13 Mennään tutustumaan Kokkolan kaupunginteatterin tiloihin.
Kokoonnumme suoraan kaupunginteatterille ja sieltä tutustumisen jälkeen kotiin.

28.4. klo: 12.30-14.15

Mennään Keski-Pohjanmaan konservatoriolle (Pitkäsillankatu 16) katsomaan ja
kuuntelemaan Lapsikuoro Sävelsäkin levynjulkaisukonserttia. Konsertti alkaa klo:13,
joten kokoonnutaan jo klo:12.30 konservatorion aulaan. Konsertti kestää noin tunnin,
joten loppettelemme klo:14.15. Konsertti maksaa 5€, joten varaathan rahaa mukaan.

12.5. klo: 13-14.15

Mennään tutustumaan Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren alueen pelastuslaitokseen
Kokkolassa (Kustaa Aadolfinkatu 76). Tutustumiskierros aloitetaan klo:13, joten
kokoonnutaan klo:12.45 pelastuslaitokselle. Kierros kestää noin tunnin, joten
lopettelemme kevään vapaa-ajan kerhon pelastuslaitoksella klo:14.15.

Terveisin: Suvi ja Sini